

آیات ولایت

(جلد ۱)

﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ﴾

(مائده/۵۵)

«هانا ولی شما تنها خدا و رسولش و کسانی هستند که ایمان آورده‌اند، نماز بر پا می‌دارند و در رکوع زکات می‌دهند»

همراه با پاسخ‌گویی به شبهات آیه ولایت

مؤلف: حجت الاسلام و المسلمین دکتر سید محمد مرتضوی

عضو هیئت علمی مجمع جهانی شیعه‌شناسی

مرتضوی، سید محمد

آیات ولایت در قرآن همراه با پاسخگویی به شبهات آیه ولایت / مؤلف سید محمد مرتضوی؛
ویراستاری علمی سید علی سجادی بهسودی؛ [برای] مجمع جهانی شیعه شناسی. - قم:
آشیانه مهر، ۱۳۹۰

ISBN 978-600-6164-25-0

شابک دوره

ISBN 978-600-6164-08-3 (ج ۱)

شابک جلد

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: به صورت زیرنویس.

۱. ولایت جنبه های قرآنی. ۲. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق
اثبات خلافت الف. سجادی بهسودی، علی، ویراستار. ب. مجمع جهانی شیعه شناسی
ج. عنوان.

۲۹۷ / ۱۵۹

BP ۱۰۴/۳۸۴

این کتاب با حمایت معاونت

فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد

اسلامی به چاپ رسیده است

مجمع جهانی شیعه شناسی

تلفن: ۷۷۱۳۷۷۳-۷۷۵۶۰۹۲ / دورنگار: ۷۷۱۳۷۷۴

قم- ۴۵ متری عمار یاسر- پلاک ۹۰- ص ۶۴۴- ۲۷۱۵۸

شناسنامه کتاب

نام کتاب: آیات ولایت (جلد اول: آیه ولایت)
مؤلف: دکتر سید محمد مرتضوی
ویراستاری علمی: سید علی سجادی بهسودی
صفحه آرای: علی اکبر احسانی تیرگر
تنظیم و طرح روی جلد: قاسم نوراحمدی
ناشر: آشیانه مهر
نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۰
چاپ: گله
شمارگان: ۳۰۰۰ جلد
قیمت: ۱۱۵۰۰ تومان
شابک (دوره): ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۶۴-۲۵-۰
شابک (جلد): ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۶۴-۰۸-۳

کلیه حقوق این اثر متعلق به مجمع جهانی شیعه شناسی است.

فهرست مطالب

۲۷	مقدمه استاد انصاری بویراحمدی
۲۳	پیشگفتار
۲۳	ضرورت وحدت جهان اسلام
۲۵	۱- وحدت امت از طریق دولتها
۲۵	۲- وحدت امت بدون توجه به دولتها و علما
۲۵	۳- وحدت از طریق علما
۲۶	الف - احساس مسئولیت در برابر امت اسلامی
۲۶	ب - شجاعت در بیان حقایق
۲۸	ج - جلوگیری از حرکت های اختلاف انگیز
۲۸	ر- طرد عناصر غیر خودی
۳۰	راه حل اختلافات

فصل اول

کلیات آیه ولایت

۴۱	جایگاه قرآن
۴۴	۱- آیات متشابه:
۴۶	۲- کلی بودن آیات:
۴۷	۳- بیان نشدن جزئیات و فروع احکام غیرمبتلابه:
۴۸	۴- از بین رفتن قرائن:
۵۲	جایگاه سنت رسول خدا ﷺ
۵۳	عصمت رسول خدا ﷺ در گفتار
۵۴	عصمت رسول خدا ﷺ در رفتار
۵۶	سنت رسول خدا ﷺ
۵۶	گفتار رسول خدا ﷺ
۵۸	رفتار رسول خدا ﷺ
۵۹	تأیید رسول خدا ﷺ
۶۰	تعریف حدیث
۶۰	اهمیت حدیث در تبیین قرآن

۶۱	اهمیت حدیث در تبیین الگوی رفتاری
۶۳	اهمیت حدیث در بیان وظایف
۶۴	اهمیت حدیث در حل اختلافات
۶۶	نقش و اهمیت حدیث در یافتن حکم پدیده‌های نوظهور
۶۸	علل طبیعی:
۶۸	علل غیرطبیعی:
۶۹	جایگاه اهل بیت (علیهم‌السلام)
۷۳	حدیث ثقلین
۷۴	۱- حجة الوداع، روز عرفه
۷۴	۲- غدیر خم
۷۵	۳- مسجد مدینه
۷۵	۴- بستر بیماری
۹۲	امام علی (علیه‌السلام) و قرآن
۹۸	امام علی (علیه‌السلام) داناترین فرد به قرآن
۱۰۴	اعتراف صحابه به اعلم بودن امام علی (علیه‌السلام)
۱۰۷	امام علی (علیه‌السلام) مصداق آیات
۱۱۱	دلائل شبهه آفرینی در مورد آیات ولایت
۱۱۶	چرا در آیات ولایت شبهه دارد شده است؟

فصل دوم

تقریر استدلال شیعه به آیه ولایت

۱۲۶	بیان استدلال شیعه
۱۲۶	۱- بیان علامه حلی
۱۲۶	مقدمه اول
۱۲۸	مقدمه دوم
۱۲۹	مقدمه سوم
۱۳۰	۲- نظر سیدمرتضی
۱۳۲	۳- نظر شیخ مفید
۱۳۴	شان نزول آیه
۱۳۹	اجماع شیعه
۱۳۹	۱- امام علی (علیه‌السلام)
۱۴۰	۲- شیخ مفید (قدس سره)
۱۴۱	۳- علامه طبرسی (قدس سره)

۱۴۱	۴- ابن شهر آشوب رحمته الله
۱۴۲	۵- محقق اربلی (قدس سره) :
۱۴۲	۶- علامه حلی رحمته الله
۱۴۳	۷- محدث بحرانی رحمته الله
۱۴۳	اجماع علما اهل سنت
۱۴۳	۱- فوشچی:
۱۴۴	۲- عضدالدین ایجی:
۱۴۵	۳- تفتازانی:
۱۴۶	تواتر روایت در مورد نزول آیه در شأن امام علی علیه السلام
۱۴۶	الف) علمای شیعه:
۱۴۶	۱- ابن طاووس رحمته الله
۱۴۷	۲- بحرانی رحمته الله
۱۴۷	۳- ابن بطریق:
۱۴۸	ب) علمای اهل سنت:
۱۴۸	۱- حسکانی:
۱۴۸	۲- حمویی:
۱۴۸	۳- ابن مغازلی
۱۴۹	۵- ابن عساکر:
۱۴۹	۶- زرنندی حنفی:
۱۴۹	الف- وجود دشمنان امام علی علیه السلام
۱۵۱	ب - جعل شأن نزول آیات برای امام علی علیه السلام
۱۵۳	ج- تحریف شأن نزول آیات
۱۵۴	د- جریان‌های فکری مخالف
۱۵۷	هـ - حذف شأن نزول آیه
۱۵۹	شواهد شأن نزول
۱۶۰	۱- تطبیق رسول خدا صلی الله علیه و آله
۱۶۴	۲- تطبیق اهل بیت رسول خدا صلی الله علیه و آله
۱۶۶	۳- فهم اصحاب رسول خدا صلی الله علیه و آله
۱۷۸	۴- اعتراف صحابه
۱۷۸	۱ - حذیفه بن یمان
۱۸۴	۲- عمرو بن عاص

- ۱۹۰..... ۵- اعتراف مفسران
- ۱۹۰..... ۱. نظام الدین نیشابوری:
- ۱۹۱..... ۲. دکتر عبدالله محمود:
- ۱۹۱..... ۳. دکتر وهبه زحیلی:
- ۱۹۲..... ۴- جلال الدین سیوطی:
- ۱۹۲..... ۶- مخالفت و موافقت با کتاب خدا
- ۱۹۳..... ۷- مخالفت و موافقت با سنت قطعی
- ۱۹۸..... ۸- استناد فقہا

فصل سوم معنای ولایت

- ۲۰۴..... معنای ولایت
- ۲۰۶..... ولایت خداوند
- ۲۰۶..... الف): ولایت تکوینی:
- ۲۰۷..... ب): ولایت تشریعی:
- ۲۰۹..... معنای مولی
- ۲۱۲..... کاربرد واژه «ولی» درباره امام علی علیه السلام
- ۲۱۵..... کاربرد واژه «مولی» درباره امام علی علیه السلام
- ۲۱۷..... صحت و دلالت این روایت از دانشمندان اهل سنت
- ۲۲۳..... الف): اشتراک معنوی واژه «ولی»
- ۲۲۴..... ب - اشتراک لفظی «ولی»

فصل چهارم شبهات اسباب النزول

- ۲۲۹..... حذف نام علی علیه السلام از شأن نزول آیه
- ۲۳۳..... تحریف شأن نزول آیه
- ۲۳۳..... ۱- ابوبکر
- ۲۳۴..... نقد
- ۲۳۴..... ۲- عباده بن صامت
- ۲۳۵..... نقد
- ۲۳۵..... ۳- عبدالله بن سلام

۲۳۶.....	نقد.....
۲۳۶.....	نقد.....
۲۳۹.....	همه مؤمنان.....
۲۴۰.....	نقد.....
۲۴۱.....	نقد سندی.....
۲۴۱.....	نقد محتوایی.....
۲۴۲.....	اجماع پیروان مکتب اهل بیت علیهم السلام درباره آیه.....
۲۴۳.....	ادعای اجماع از اهل سنت.....

فصل پنجم شبهات سیاق

۲۵۰.....	تعریف سیاق.....
۲۵۳.....	سیاق آیات.....
۲۵۵.....	نزول سوره مائده.....
۲۵۶.....	هدف از سوره مائده.....
۲۵۹.....	۱- «ولی» به معنای ناصر.....
۲۶۱.....	شان نزول آیات.....
۲۶۲.....	نقد.....
۲۶۷.....	۲. آیه در مورد ابوبکر نازل شده است.....
۲۶۷.....	نقد.....
۲۶۸.....	الف - شأن نزول آیه ارتداد.....
۲۷۱.....	ب - معنای ارتداد.....
۲۷۲.....	ج - معترضان به حکومت ابوبکر.....
۲۷۴.....	د - مفاد آیات.....
۲۷۶.....	۳- تناقض آیات.....
۲۷۷.....	نقد.....
۲۷۸.....	اشکالها:.....
۲۸۵.....	۴- «ولی» به معنای یاور.....
۲۸۶.....	نقد.....

فصل ششم شبهات ادبی

۲۹۱.....	نقد.....
۲۹۱.....	پاسخهای مفسران اهل سنت.....
۲۹۶.....	نقد.....

۲۹۸.....	نقد.....
۲۹۸.....	زکات از منظر لغت.....
۳۰۰.....	زکات در قرآن.....
۳۰۰.....	الف - درباره مشرکان.....
۳۰۲.....	ب - بعضی از موارد زکات درباره پیامبران پیشین.....
۳۰۳.....	ج - درباره امت‌های گذشته.....
۳۰۴.....	مفهوم اصطلاحی زکات.....
۳۰۶.....	اعتراف مفسران اهل سنت.....
۳۰۹.....	عدم دلالت «انما» بر حص.....
۳۰۹.....	نقد.....
۳۱۱.....	خلاف بودن اطلاق جمع بر مفرد.....
۳۱۱.....	نقد.....
۳۱۲.....	اطلاق جمع بر مفرد در قرآن.....
۳۱۸.....	تبیین کاربرد لفظ جمع و تطبیق آن بر فرد.....
۳۲۰.....	راز کاربرد قسم دوم.....
۳۲۰.....	۱- تشویق به انجام آن کار.....
۳۲۰.....	۲- تهدید به انجام ندادن کار.....
۳۲۰.....	۳- تعیین جایگاه فرد.....
۳۲۸.....	۵- بیهوده بودن ذکر الله و رسوله.....
۳۲۹.....	نقد.....
۳۲۹.....	۱- نقد خداوند نسبت به صحابه.....
۳۳۰.....	۱- منافقان شناخته شده.....
۳۳۰.....	۲- منافقان ناشناس.....
۳۳۱.....	۳- بیمار دلان.....
۳۳۱.....	۴- همکاران و جاسوسان دشمن.....
۳۳۲.....	۵- معترضان به فساد.....
۳۳۳.....	۶- بدبینان در حال ارتداد.....
۳۳۴.....	۷- فاسقان.....
۳۳۵.....	۸- تسلیم شدگان، نه مؤمنان.....
۳۳۵.....	۹- فراریان از جبهه جنگ.....
۳۳۶.....	۲- مقاومت صحابه در برابر رسول خدا ﷺ.....

فصل هفتم شبهات فقهی

۳۴۲	تعریف شبهه فقهی
۳۴۳	شبهات
۳۴۳	۱- معصیت کردن
۳۴۷	نقد
۳۵۱	۲- عدم جواز پرداخت زکات در حال نماز
۳۵۱	نقد
۳۵۱	فعل کثیر در مذاهب چهارگانه اهل سنت
۳۵۱	الف - مالکیه
۳۵۲	ب - حنابله
۳۵۲	ج - شافعیه
۳۵۲	د - حنفیه
۳۵۳	فعل کثیر در شیعه
۳۵۴	۳- سخن گفتن در نماز جایز نیست
۳۵۵	نقد
۳۵۸	۴- عدم برتری پرداخت زکات در نماز
۳۵۹	نقد
۳۶۰	۵- چنین نمازی در شأن امام علی علیه السلام نبود
۳۶۱	۶- شنیدن سلام دیگران
۳۶۴	۷- دیدن اشیاء در نماز
۳۶۵	۸- انجام کار در حال نماز
۳۶۵	نقد

فصل هشتم شبهات رجالی

۳۷۱	۱- راویان نزول آیه در شأن امام علی علیه السلام
۳۷۲	نقد
۳۸۰	جایگاه راویان شیعی
۳۸۸	راویان حدیث نزول آیه «اتما» در شأن امام علی علیه السلام
۳۸۹	الف - صحابه رسول خدا صلی الله علیه و آله
۳۹۰	۱ - امام علی علیه السلام
۳۹۳	۲- عبدالله بن عباس
۳۹۶	۳- ابوذر غفاری

- ۳۹۸..... ۴- عمار بن یاسر
- ۴۰۰..... ۵- مقداد بن اسود
- ۴۰۱..... ۶- غالب بن عبدالله
- ۴۰۲..... ۷- جابر بن عبدالله الانصاری
- ۴۰۳..... ۸- عبدالله بن سلام
- ۴۰۴..... ۹- اسلم ابی رافع
- ۴۰۵..... ۱۰- انس بن مالک
- ۴۰۶..... ۱۱- حسان بن ثابت
- ۴۰۷..... ۱۲- خزیمہ بن ثابت
- ۴۰۹..... ۱۳- عمرو بن عاص
- ۴۱۰..... ب - تابعین
- ۴۱۰..... ۱- سلمہ بن کھیل
- ۴۱۱..... تشیع سلمہ بن کھیل
- ۴۱۲..... وثاقت سلمہ بن کھیل
- ۴۱۳..... ۲- مجاہد بن جبر
- ۴۱۶..... ۳- سدی (اسماعیل بن عبدالرحمن)
- ۴۱۸..... ۴- عتبہ بن ابی حکیم
- ۴۱۹..... ۵- عطاء بن سائب
- ۴۲۰..... ۶- عبدالملک بن جریج المکی
- ۴۲۳..... ۲- ساختگی بودن روایات
- ۴۲۴..... ابن تیمیہ کیست؟
- ۴۳۴..... نقد

فصل نہم شبہات کلامی

- ۴۳۹..... شبہات کلامی آیہ ولایت
- ۴۳۹..... ۱- اضافہ شدن شرایط امامت
- ۴۴۰..... نقد
- ۴۴۳..... ۲- نقی امامت امامان
- ۴۴۳..... نقد
- ۴۴۶..... ۳- ...

۴۴۷	نقد
۴۴۷	الف - شأن نزول آیه
۴۴۷	ب - دلالت واژه «انما»
۴۴۸	ج - دلالت ولی بر جانشینی بلافصل
۴۴۹	۴- پذیرش امامت امام علی علیه السلام
۴۴۹	نقد
۴۵۰	۵- رعایت سلسله مراتب
۴۵۱	نقد
۴۵۲	۶- ولایت در دین، برترین ولایت
۴۵۳	ابو عبیده کیست؟
۴۵۵	نقد
۴۵۷	۷- مالک و حاکم تنها خداست
۴۵۷	نقد
۴۶۰	۸- مبلغ اصلی تنها رسول خداست
۴۶۰	نقد
۴۶۱	۹- عدم انحصار ولایت در امام
۴۶۱	نقد
۴۶۲	۱۰- اثبات خلافت خلفا
۴۶۳	نقد
۴۶۵	۱۱- استدلال نکردن امام علی علیه السلام به آیه
۴۷۱	الف - استدلال امام علی علیه السلام به آیه در منابع اهل سنت
۴۷۱	۱ - تفاخر قریش و انصار
۴۷۴	۲ - حدیث مناشده يوم الشوری
۴۸۰	ب - استدلال امام علی علیه السلام به آیه «انما» در منابع شیعه
۴۸۰	۱- مناشده يوم الشوری
۴۸۲	۲- مناشده با ابوبکر
۴۸۳	۳- تفاخر قریش و انصار
۴۸۴	۴- مذاکره با مهاجرین و انصار
۴۸۶	۵- مناظره با ملحدان
۴۸۹	۶- پاسخ پرسشگران

فصل دهم

شبّهات اصولی

- ولایت نداشتن امام علی علیه السلام در عصر رسول خدا صلی الله علیه و آله ۴۹۳
- ۱- استعمال مشتق در حال ۴۹۳
- نقد ۴۹۴
- دلائل ولایت داشتن امام علی علیه السلام در عصر رسول اکرم صلی الله علیه و آله ۴۹۵
- ۲- عدم استعمال لفظ در بیش از یک معنی ۵۰۷
- نقد ۵۰۷

فصل یازدهم

شبّهات تاریخی

- ۱- مؤمنان ولایت یهود و نصارا را نهذیرفته بودند ۵۱۱
- نقد ۵۱۲
- ۲- عدم تردید در رهبری ۵۱۲
- نقد ۵۱۳
- اهتمام به ولایت از نظر تاریخی ۵۱۳
- ۱- تعیین ولایت از آغاز بعثت ۵۱۳
- ۲- امید مخالفان، نبوت بدون ولایت ۵۲۰
- ۳- تلاش سیاستمداران برای تصاحب ولایت ۵۲۱
- اهتمام به ولایت از منظر روایات ۵۲۴
- الف - روایات اهل سنت ۵۲۴
- ب - روایات شیعه ۵۲۵
- اهتمام به ولایت از دیدگاه عقل ۵۲۸
- ۳- عدم تردید در رهبری قبل از نزول آیه ۵۳۰
- نقد ۵۳۱

فصل دوازدهم

شبّه اقتصادی

- فقر امام علی علیه السلام مانع نزول آیه ۵۳۵
- نقد ۵۳۵

مقدمه استاد انصاری بویراحمدی

بسم الله الرحمن الرحيم

قال رسول الله ﷺ: «أوصى من آمن وصدقي بولاية علي بن أبي طالب فمن تولاه فقد تولاني ومن تولاني فقد تولاني الله عز وجل»^(۱).

«کسی را که به من ایمان آورده و مرا تصدیق نموده است، او را به ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام سفارش و توصیه می کنم، پس کسی که ولایت او را پذیرا باشد به تحقیق ولایت مرا پذیرفته و کسی که ولایت مرا پذیرفته باشد، پس ولایت خدا را پذیرا شده است».

امامت در اسلام، از جایگاه ویژه و فوق العاده ای برخوردار است. آثار و برکات ارزشمند و رفیع امامت و ولایت، انکارناپذیر است و بر احدی پوشیده نیست. امامت و ولایت حساس ترین و مترقیانه ترین اصول اعتقادی، سیاسی، اجتماعی و ارزشی مکتب انسان ساز اسلام است. امامت و ولایت مهم ترین و بالنده ترین اصلی است که مکتب تشیع، در راه پیاده نمودن آن در جامعه، مزارعها، شکنجه ها، حماسه و شهادت های فراوانی را به جان خریده است.

-
- (۱) علامه گنجی شافعی، کفایة الطالب، ص ۷۴؛ علامه ابن حجر عسقلانی، تهذیب التهذیب، ج ۱۲، ص ۱۶۰؛ شیخ الاسلام جوینی، فرائد السمطين، ج ۱، ص ۲۹۱، چاپ بیروت؛ علامه ابن مغازلی شافعی، مناقب، ص ۲۳۰، چاپ بیروت؛ متقی هندی، کنز العمال، ج ۶، ص ۱۵۴، چاپ قدیم، و ج ۱۲، ص ۲۰۹، چاپ بیروت؛ علامه هیثمی، مجمع الزوائد، ج ۹، ص ۱۰۸، چاپ بیروت؛ ابن عساکر، ترجمة الإمام علی علیه السلام، ج ۲، ص ۹۲، چاپ بیروت؛ علی بن حسام الدین، منتخب کنز العمال، ج ۵، ص ۳۲، و ج ۴، ص ۷۶۳، چاپ بیروت؛ علامه بدخشی، مفتاح النجاة، ص ۶۰؛ علامه ابن حنویه، در بحر المناقب، ص ۵۹؛ شیخ سلیمان حنفی، ینابیع المودة، ص ۲۳۷، چاپ استانبول، و ج ۲، ص ۶۲، چاپ بیروت.

از دیدگاه و مبانی اعتقادی تشیع، که برگرفته از آیات قرآن و سیره و سنت رسول الله ﷺ و ائمه معصومین است، به ویژه آیات ولایت در قرآن، در می‌یابیم که امامت از اصول دین اسلام است. اینکه گاهی گفته می‌شود، امامت از اصول مذهب است از باب مسامحه و مماشات با خصم است.

موضوع امامت و ولایت از چنان عظمتی برخوردار است که خداوند متعال حتی ابلاغ آن را، برابر با اصل رسالت پیامبر ﷺ قرار داده است؛ آنجا که در قرآن کریم می‌فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ﴾^(۱). ای رسول ما! آنچه را از طرف پروردگارت بر تو نازل شده است به مردم برسان که اگر چنین نکنی، رسالت الاهی را انجام نداده‌ای.

آثار و برکات وجودی مقام عظمای امامت در رهبری سیاسی امت اسلام خلاصه نشده، بلکه امامت دنباله نبوت و کامل کننده رسالت است. امام است که حافظ دین و حجت خداوند بر بندگان است.

به وسیله امام است که دین کامل، نعمت تمام و اسلام آیین رستگاری جاودان می‌گردد. به همین سبب خداوند متعال پس از ابلاغ امامت و ولایت در غدیر خم فرمود:

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾^(۲) امروز، دین شما را کامل کردم و نعمت خود را بر شما تمام نمودم و اسلام را به عنوان آیین (جاودان) شما پذیرفتم.

علاوه بر آنچه بیان شد، همه دلایل فلسفه وجودی نبوت و رسالت، بر ضرورت وجود امام در جامعه حکایت دارد.

بدون وجود امام، بلکه بدون شناخت و تمسک به امام، در مسائل اسلامی و عقاید دینی گسست و انحراف به وجود می‌آید؛ چرا که از یک طرف انسان دست‌خوش لغزش و خطا و عصیان است و از طرف دیگر، ارسال سلسله نبوت پایان یافته است. در این میان تنها رشته اتصال خالق و مخلوق و تنها راه هدایت از طریق امام امکان‌پذیر خواهد بود. در غیر این صورت، هدف و فلسفه وجودی آفرینش انبیا محقق نشده و زمین برای بشر خالی از حجت خواهد ماند.

در موضوع امامت و ولایت، عمده مباحث پیرامون خلقت، علم، عصمت، ولایت، شفاعت، رجعت، سیره، توسل به امام و خصایص و ویژگی‌های منحصر به فرد آن است. بنابراین با عنایت به ادله عقلی فراوان، و دلایل مستند و مستدل برگرفته از سیره و سنت رسول الله ﷺ و آیات ولایت در قرآن به طور قطع و یقین، امامت از اصول دین اسلام است.^(۱)

برای شناخت امامت و ولایت، باید به تفسیر آن پرداخت و ویژگی‌های آن را بررسی کرد.

اصول و مبانی اعتقادی در مکتب تشیع، به خصوص در مسئله محوری امامت و ولایت، که برگرفته از قرآن کریم، سیره و سخنان پیامبر اکرم ﷺ و اهل بیت عصمت و طهارت ﷺ است و با تمسک به ادله عقلی و نقلی فراوان، امامت را از اصول دین شمرده مصادیق آن را منحصر در ائمه اطهار ﷺ از امام علی ﷺ تا حضرت صاحب الزمان ﷺ می‌داند.

﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ﴾^(۲). ولی و سرپرست شما، تنها خدا و پیامبر اوست و کسانی که ایمان آورده‌اند: همان کسانی که نماز برپا می‌دارند و در حال رکوع زکات می‌دهند. مراد از ﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ که ولایت بر مردم دارند قطعاً امام امیر المؤمنین ﷺ است؛^(۳)

(۱) به استثنای تعداد نادر و شذوذی (از معاصران) که از باب مسامحه و مباحثات، امامت را از اصول مذهب دانسته‌اند، همه بزرگان مکتب تشیع اعم از قدما و متأخران و معاصران اعم از فقها و مجتهدین، امامت را جزء اصول دین می‌دانند. جهت اطلاعات بیشتر رجوع شود به کتاب‌های پیام قرآن، ج ۹، دلائل الصدق مرحوم مظفر ج ۲، احقاق الحق ج ۲ و امام شناسی استاد حسین گنجی ج ۱ و (۲) مائده/ ۵۵.

(۳) علاوه بر مآخذ و کتاب‌های شیعه، مصادر و مراجع مهم و فراوان تفسیری و حدیثی و تاریخی و ادبی اهل تسنن جملگی برآنند که این آیه در شأن امیر المؤمنین علی ﷺ نازل شده است. الکشاف عن حقائق التنزیل و عیون الاقاویل، الزمخشری، ج ۱، شرح ص ۶۲۳ - ۶۲۴؛ المعجم الأوسط، الطبرانی، ج ۶، ص ۲۱۸؛ المعجم الكبير، الطبرانی، ج ۱، ص ۳۲۰ - ۳۲۱ ح ۹۵۵؛ معرفة علوم الحديث، الحاكم النیشابوری، ص ۱۰۲؛ شرح نهج البلاغة، ابن أبي الحديد، ج ۱۲، ص ۲۷۷؛ نظم درر السمطين، الزرندي

زیرا این آیه در زمانی نازل شده است که امام علی علیه السلام در حال رکوع به فقیری که از مردم استمداد می‌کرد، انگشتر خود را صدقه داد.
بنابر تصریح بسیاری از علمای اهل تسنن، این آیه در باره امیرالمؤمنین علیه السلام نازل شده است.^(۱)

قاضی عضد الدین الإیجی، متوفای ۷۵۶ در این باره می‌گوید:

الحنفی، ص ۳۳ - ۲۴ و ص ۸۵ - ۸۸ : تخریج الأحادیث والآثار، الزیلعی، ج ۱، ص ۴۰۹ - ۴۱۰ ح ۴۲۰ و ج ۲، ص ۲۳۷ - ۲۳۸ : کنز العمال، المتقی الهندی، ج ۱۳، ص ۱۰۸ ح ۳۳۵۴ و ج ۱۵، ص ۱۰۲ ح ۴۰۲۶۶ : زاد المسیر، ابن الجوزی، ج ۲، ص ۲۹۲ و ص ۲۹۳ : تفسیر الرازی، الرازی، ج ۱۲، ص ۲۶ (القول الثانی: أن المراد من هذه الآية شخص معین، وعلى هذا ففيه أقوال) : تفسیر القرطبی، القرطبی، ج ۶، ص ۲۲۱ (المسألة الثانية) : تفسیر الجلالین، المحلی، السيوطی، شرح ص ۳۳۷ - ۳۳۸ : الدر المنثور، جلال الدین السيوطی، ج ۲، ص ۲۹۳ - ۲۹۴ : لباب الثقول، السيوطی، ص ۹۳ (قوله تعالى * [إِنَّمَا وَلِيكُمُ اللَّهُ] و ص ۸۱ (قوله تعالى: * [إِنَّمَا وَلِيكُمُ اللَّهُ]) : فتح القدير، الشوكاني، ج ۲، ص ۵۳ (قال في قوله [إِنَّمَا وَلِيكُمُ اللَّهُ ورسوله]) : تفسیر الآلوسی، الآلوسی، ج ۶، ص ۱۶۷ : تاریخ مدينة دمشق، ابن عساکر، ج ۴، ص ۳۵۶ - ۳۵۷ و ج ۴۵، ص ۳۰۳ : انساب الاشراف، البلاذري، ص ۱۴۹ - ۱۵۰ : مناقب علي بن أبي طالب عليه السلام وما نزل من القرآن في علي عليه السلام، أبي بكر أحمد بن موسى ابن مردويه الأصفهاني، ص ۱۲۷ - ۱۳۳ ح ۱۶۱ و ص ۲۳۳ - ۲۳۸ : تفسیر البيضاوي، البيضاوي، ج ۲، ص ۳۳۸ - ۳۴۰.

(۱) تفسیر النسفی، النسفی، ج ۱، ص ۲۸۹ : تفسیر البغوي، البغوي، ج ۲، ص ۴۷ : شواهد التنزيل، الحاكم الحسكاني، ج ۱، ص ۲۰۹ - ۲۴۹ ح ۲۱۶ تا ۲۴۳ : تفسیر السمعی، السمعی، ج ۲، ص ۴۷ - ۴۸ : تفسیر الواحدي، الواحدي، ج ۱، ص ۳۲۵، ۵۵ : أسباب نزول الآيات، الواحدي النيسابوري، ص ۱۳۳ - ۱۳۴ قوله تعالى : [إِنَّمَا وَلِيكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا] : تفسیر الثعلبی، الثعلبی، ج ۴، ص ۸۰ - ۸۱ : تفسیر ابن زمنین، أبي عبد الله محمد بن عبد الله بن أبي زمنین، ج ۲، ص ۳۳، ۳۴ [إِنَّمَا وَلِيكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا] : تفسیر السمرقندي، أبو الليث السمرقندي، ج ۱، ص ۴۲۳ - ۴۲۴ سورة المائدة الآيات ۵۵ - ۵۶ : أحكام القرآن، الجصاص، ج ۲، ص ۵۵۷ باب العمل اليسير في الصلاة : التسهيل لعلوم التنزيل، الغرناطي الكلبی، ج ۱، ص ۱۸۱ [إِنَّمَا وَلِيكُمُ اللَّهُ] : المحرر الوجيز في تفسير الكتاب العزيز، ابن عطية الأندلسي، ج ۲، ص ۲۰۸ - ۲۰۹ سورة المائدة ۵۵ ۵۶ ۵۷ الخطاب بقوله * [إِنَّمَا وَلِيكُمُ اللَّهُ] : تفسیر

«تمامی مفسران اجماع دارند که این آیه در باره امام علی علیه السلام نازل شده است»^(۱).

سعد الدین تفتازانی نیز تصریح می کند:

نزلت باتفاق المفسرین فی علی بن ابی طالب، رضی الله عنه، حین أعطی خاتمه وهو راکع فی صلاته.

«[این آیه] به اتفاق نظر همه‌ی مفسران درباره علی بن ابی طالب علیه السلام نازل شده است هنگامی که در حال رکوع انگشترش را به فقیر نیازمند بخشید»^(۲).

دانشمندان و نخبگان علمی مکتب تشیع بر خود لازم می دانند، به اقتضای تکلیف الهی، به صورت جامع، واقع بینانه، عمیق و دقیق، گسترده و فراگیر، اصل اصیل امامت و ولایت را مورد کاوش و پژوهش مستدل و منطقی قرار دهند و تحقیقات عالمانه‌ی خود را به همراه استدلال‌های مستند و قوی به مجامع علمی و جویندگان راه حق و حقیقت عرضه نمایند.

در این میان حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر حاج سید محمد مرتضوی کوشیده است تا این مهم را با عنایت به آیات ولایت در قرآن کریم طی یک دوره آثار ارزشمند و گران سنگ به جامعه اسلامی به خصوص محققان و اندیشمندان تقدیم نماید.

حضرت حجت الاسلام والمسلمین دکتر مرتضوی که خود از عالمان بنام و اساتید سطح عالی هیأت علمی مجمع جهانی شیعه شناسی است، چندین سال مجاهدانه کوشیده است تا تحقیقات خود را با سبک و اسلوبی خاص، ابتکاری، جامع و تخصصی به رشته تحریر درآورد، که با نام «آیات ولایت در قرآن» تقدیم خوانندگان عزیز می گردد. کثر الله امثالهم، جزاه الله عن الإسلام اجرا، ادام الله ظله و دامت افاضاته و السلام علیکم و علی جمیع اخواننا المؤمنین بولاية علی بن ابی طالب علیه السلام فی اقطار العالم و رحمة الله وبرکاته

مسئول مجمع جهانی شیعه شناسی
انصاری بویراحمدی

(۱) وأجمع أئمة التفسير أن المراد علي عليه السلام. المواقف في علم الکلام، ص ۴۰۵.

(۲) شرح المقاصد في علم الکلام، ج ۵، ص ۲۷۰.